

Тематична добірка

Українське законодавство з питань інклюзивної освіти

З часу ратифікації Конвенції ООН про права інвалідів в Україні (2009 р) за участі громадських організацій було розроблено та прийнято ряд нормативно-правових документів, які сприяли впровадженню інклюзивного навчання.

Законом України “Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу” № 2442-VI від 6 липня 2010 року (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 46, ст. 545).

У статтю 9 “Типи загальноосвітніх та інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти” внесено зміни, зокрема, щодо запровадження інклюзивного навчання дітей з особливими потребами, створення загальноосвітнього навчального закладу нового типу – навчально-реабілітаційного центру (для дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими складними вадами розвитку).

Наказом Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 № 912 затверджено Концепцію розвитку інклюзивної освіти.

Визначає науково-методичні засади розвитку інклюзивної освіти та першочергові шляхи їх реалізації, головна мета якої – визначення пріоритетів державної політики у сфері освіти в частині забезпечення конституційних прав і державних гарантій дітям з особливими освітніми потребами. При цьому важливим є забезпечення батькам можливості усвідомленого вибору навчального закладу для здобуття дітьми з особливими потребами якісної освіти шляхом впровадження інклюзивної освіти на всіх рівнях навчання.

Положення про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 09.12.2010 № 1224, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 29 грудня 2010 року за № 12/18707.

Забезпечує дітям з особливими потребами можливість навчання у загальноосвітніх школах у спеціально створених умовах, за спеціальними навчальними планами та програмами, маючи можливість проживати в сім'ї. Є однією з найбільш поширених форм інтегрованого навчання.

Положення про навчально-реабілітаційний центр затверджене наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 16.08.2012 № 920, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 05 вересня 2012 р. за № 1502/21814.

Це новий тип загальноосвітнього навчального закладу для навчання дітей із складними порушеннями розвитку та надання реабілітаційних послуг учням, які навчаються у класах з інклюзивним навчанням.

Спільний наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту та Національної академії педагогічних наук України від 23.06.2011 № 623/61 «Про внесення змін до Положення про центральну та республіканську (Автономна Республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації», зареєстрованим у Міністерстві юстиції 06.12.2011 за № 1407/20145, далі – ПМПК.

Визначає нові напрями роботи ПМПК з урахуванням вимог Конвенції про права інвалідів, державної політики щодо забезпечення прав дітей з особливими освітніми потребами. Насамперед, вони полягають у забезпеченні ПМПК організаційно-методичних засад

фахового супроводу таких дітей в умовах інклюзивного навчання, надання кваліфікованих рекомендацій та консультацій педагогічним працівникам та батькам з питань організації навчання, корекційно-розвиткової роботи з дітьми-інвалідами відповідно до особливостей їх пізнавальної діяльності.

Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 року № 872 “Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах.”

Врегулює організаційно-правові питання запровадження інклюзивного навчання. Порядком передбачено введення до штатного розпису загальноосвітніх навчальних закладів посади відповідних вчителів-дефектологів для здійснення корекційно-розвиткової роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, які навчаються в умовах інклюзії, посади асистента вчителя.

Постанова Кабінету Міністрів України від 01.08.2012 № 706 «Про затвердження Державної цільової програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» на період до 2020 року»

Наказом Держспоживстандарту від 28.07.2010 № 327, за ініціативою Міністерства освіти і науки, доповнено „Класифікатор професій” посадою „асистент вчителя”.

Постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 2012 року № 635 “Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 року № 346 і від 14 червня 2000 року № 963” посаду асистента вчителя уведено до переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників.

Типовими штатними нормативами загальноосвітніх навчальних закладів (наказ Міністерства освіти і науки від 06.12.2010 № 1205, зареєстрований у Міністерстві юстиції 22 грудня 2010 року за № 1308/18603, посада асистента вчителя уведена до штатів загальноосвітніх шкіл та посада вихователя для супроводу дітей у разі підвезення їх шкільними автобусами.

Постанова Кабінету Міністрів України від 08 липня 2015 р. № 479 «Про внесення зміни у додаток 2 до постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2002 р. № 1298» врегулює умови оплати праці асистента учителя, який працює у класах (групах) з інклюзивним навчанням Згідно з постановою асистенту вчителя з інклюзивним та інтегрованим навчанням встановлюються 8–10 тарифні розряди.

Закон України «Про освіту», частиною першою статті 14 Закону передбачено, що додаткові посади можуть уводитися рішенням сесії місцевої влади за рахунок видатків місцевого бюджету.

У разі відсутності можливості введення додаткової посади, зокрема асистента дитини, таку функцію можуть виконувати один із батьків або особа, визначена батьками (особа, яка їх замінює) в їхній письмовій заяві. Це співвідноситься зі статтею 59 Закону України «Про освіту» та статтею 12 Закону України «Про охорону дитинства», якими на батьків покладається відповідальність за виховання, навчання і розвиток дитини.

Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 02.11.2006 № 362 «Про внесення змін до ДБН В.2.2-3-97 «Будинки і споруди навчальних закладів». Наказ передбачає вимоги щодо архітектурної доступності навчальних закладів, для маломобільних груп населення, вимог щодо забезпечення умов для організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами у

загальноосвітніх школах, встановлені загальні положення щодо проектування таких навчальних закладів, застосування в них спеціальних пристроїв.

Наказ Міністерства освіти і науки від 13.08.2014 № 1/9-414 Про забезпечення безперешкодного доступу до навчальних закладів.

Постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2015 р. № 434 внесено зміни до пункту 9 Заходів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 01 березня 2014 р. № 65. Внесеними змінами знято обмеження щодо збільшення чисельності працівників навчальних закладів та наукових установ.

Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 рік», стаття 27 визначає збільшення у 2,5 рази фінансування учнів з особливими потребами, які навчаються у класах з інклюзивним навчанням та у спеціальних класах загальноосвітніх навчальних закладів, відповідно до фінансування усіх учнів загальноосвітніх шкіл. Таким чином учні цих класів фінансуються як учні спеціальних шкіл.

Закон України від 5 червня 2014 р. № 1324-VII «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання» забезпечує наступність та системність процесу інтеграції дітей з особливими потребами у загальноосвітній простір, починаючи з дошкільного віку.

Постановами Кабінету Міністрів України від 29 липня 2015 року №№ 530 та 531 внесено зміни до Положення про дошкільний навчальний заклад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 березня 2003 р. № 305, та до постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання щорічної основної відпустки тривалістю до 56 календарних днів керівним працівникам навчальних закладів та установ освіти, навчальних (педагогічних) частин (підрозділів) інших установ і закладів, педагогічним, науково-педагогічним працівникам та науковим працівникам» від 14 квітня 1997 р. № 346, «Про затвердження переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників» від 14 червня 2000 р. № 963.

Зокрема, зазначеними змінами визначено порядок створення інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах, доповнено перелік посад педагогічних та науково-педагогічних працівників посадою «Асистент вихователя дошкільного навчального закладу».

Спільним наказом Міністерства освіти і науки та Міністерства охорони здоров'я від 06.02.2015 № 104/52 (зареєстрований в Міністерстві юстиції України 26 лютого 2015 року за № 224/26669) затверджено Порядок комплектування інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах.

Наказ Міністерства освіти і науки України від 17.02. 2015 № 156 «Деякі питання організації роботи пунктів проведення зовнішнього незалежного оцінювання в 2015 році», зареєстрованому у Міністерстві юстиції України 12 березня 2015 року за № 280/26725, забезпечує умови для проходження зовнішнього незалежного оцінювання особами з особливими потребами, з урахуванням пропозицій Міністерства охорони здоров'я. Зокрема, для осіб з порушеннями опорно-рухового апарату аудиторія має розміщуватися на першому поверсі, для дітей глухих забезпечується сурдопереклад тощо.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності № 1187 від 30 грудня 2015 року (із змінами) , де серед інших вимог передбачена норма щодо відповідності закладів освіти вимогам доступності згідно з державними будівельними нормами і стандартами; забезпечення навчальним

закладом безперешкодного доступу до будівлі, навчальних класів (груп) та іншої його інфраструктури для осіб з особливими потребами з урахуванням їх обмежень життєдіяльності, зумовлених станом здоров'я.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (Указ Президента України від 25.06.2013 № 344)

Національна стратегія у сфері прав людини (Указ Президента України від 25.08.2015 №501/2015) Враховано реалізацію права на освіту осіб з інвалідністю. На офіційному веб-сайті Міністерства освіти і науки створено рубрику «Освіта дітей з особливими потребами», де розміщені навчальні плани, програми для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів, інструктивно-методичні матеріали, у тому числі з організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах.

З метою удосконалення системи підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів відповідно до сучасних тенденцій розвитку загальної середньої та дошкільної освіти, Міністерством схвалено та рекомендовано до впровадження у вищих навчальних закладах навчальні курси «Диференційоване викладання в інклюзивних класах», «Види оцінювання в інклюзивному класі», «Професійна співпраця в інклюзивній школі», «Лідерство в інклюзивній школі», «Основи інклюзивної освіти», «Інвалідність та суспільство», та інші, які містять тематику щодо етичного спілкування, супроводу, допомоги особам з інвалідністю. Курси розроблялись за участі громадських організацій людей з інвалідністю.

Науково-методичною радою Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово – комунального господарства України рекомендовано для викладання у ВНЗ, на курсах підвищення кваліфікації курс «Доступність та універсальний дизайн».

У вищих навчальних закладах, які здійснюють підготовку педагогічних працівників за напрямками (спеціальностями) «Дошкільна освіта», «Початкова освіта», «Соціальна педагогіка», уведено навчальну дисципліну «Основи інклюзивної освіти».

Розділ «Основи інклюзивної освіти» включено до навчальних програм для слухачів курсів підвищення кваліфікації на базі обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти. Проведено серію навчально-методичних семінарів з питань викладання курсів з інклюзивного навчання у системі післядипломної педагогічної освіти.

Починаючи з 2014 року, Міністерством рекомендовано включити до навчальних програм вищих навчальних закладів теми щодо особливостей навчання, виховання дітей із синдромом Дауна та розладами спектра аутизму.

Наказ МОНУ від 16.08.2018 №917 «Про внесення змін у додатки до наказу Міністерства освіти і науки України від 26.07.2018

Наказ МОНУ від 26.07.2018 №816 «Про затвердження типової освітньої програми початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для учнів 1 класів з інтелектуальними порушеннями»

Наказ МОНУ від 25.06.2018 №693 «Про затвердження типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти I ступеня для дітей з особливими освітніми потребами»

Наказ МОНУ від 12.06.2018 №627 «Про затвердження типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти II ступеня для дітей з особливими освітніми потребами»

Наказ МОНУ від 26.07.2018 №815 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 12.06.2018

Наказ МОНУ від 26.07.2018 №813 «Про затвердження типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти II ступеня для дітей з особливими освітніми потребами.

Наказ МОНУ від 21.06.2018 № 668 «Про затвердження типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти III ступеня для дітей з особливими освітніми потребами»

Наказ МОНУ від 08.06.2018 №609 «Про затвердження Примірною положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти»

Наказ МОНУ від 01.08.2018 №831 «Про затвердження Порядку зарахування осіб з особливими освітніми потребами до спеціальних закладів освіти, їх відрахування, переведення до іншого закладу освіти»

Листи Міністерства освіти і науки України:

1. «Про організацію психологічного і соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання» від 26.07.2012 №1/9-529

2. «Про організацію інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» від 18.05.2012 №1/9-384

3. «Щодо посадових обов'язків асистента вчителя» від 25.09.2012 №1/9-675

4. «Щодо введення посади вихователя (асистента вчителя) у загальноосвітніх навчальних закладах з інклюзивним навчанням» від 28.09.2012 №1/9-694

5. "Про визначення завдань працівників психологічної служби системи освіти в умовах інклюзивного навчання" від 02.01.13 № 1/9-1

6. "Про організаційно-методичні засади забезпечення права на освіту дітям з особливими освітніми потребами" від 08.08.2013 № 1/9-539

7. "Про навчальні плани та програми спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів на 2014/2015 навчальний рік" від 25.06.2014 № 1/9-335

8. "Про організацію навчально-виховного процесу учнів з розумовою відсталістю та затримкою психічного розвитку" від 13.08.2014 № 1/9-413

9. "Про забезпечення безперешкодного доступу до навчальних закладів" від 13.08.2014 № 1/9-414

10. Про перелік навчальної літератури, рекомендованої Міністерством освіти і науки України для використання у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах(за нозологіями) у 2014\2015 році від 18.08.2014 № 1/9-416

11. «Про перелік навчальної літератури, рекомендованої Міністерством освіти і науки України для використання у закладах загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами у 2018-2019 навчальному році» від 27.08.2018 №1/11-9110
12. «Організаційно-методичні засади освітнього процесу у спеціальних закладах освіти в 2018/2019 навчальному році» від 06.08.2018 №1/9-485